

Standardizace v NATO

Ve sdělovacích prostředcích, včetně vojenského odborného tisku, se opakovaně objevují a skloňují pojmy jako kompatibilita, interoperabilita apod. či jejich české ekvivalenty. Mnozí, i ti kteří je často používají, nemají mnohdy představu co se za těmito pojmy skrývá. Z tohoto důvodu redakce vybrala některé části informační zprávy (AI čfs. 3/95 - ÚOS), která poskytuje základní údaje o standardizaci v NATO se zaměřením na její cíle, principy, obsah a organizační strukturu jejich orgánů.

* * *

Standardizace v NATO je důležitý prostředek členských států k efektivnímu kolektivnímu rozvoji ozbrojených sil a k jejich případnému účinnému použití. Mimo to má také politickou hodnotu jako viditelná ukázka kooperace a solidarity. Nejvyšší orgány NATO stimulují jednotlivé státy a další organizační struktury Aliance k vytváření, odsouhlasení a uskutečňování společných koncepcí, doktrín, procedur, kritérií a konstrukcí s cílem co nejeftivněji dosáhnout a udržovat některý z potřebných stupňů standardizace v operační, materiální a administrativní oblasti. Protože NATO je organizací šestnácti suverénních států, které mají svou vlastní a současně spojeneckou vojenskou politiku, je standardizace dobrovolnou činností států.

Cílem standardizace v NATO je zvýšit operační výkonnost a zlepšit efektivnost při využívání disponibilních zdrojů. S rozvojem mnohonárodních sil se standardizace stává významným násobitelem zdrojů, neboť umožňuje zvyšování operační výkonnosti a účinnosti společného použití druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

◆ Principy standardizace

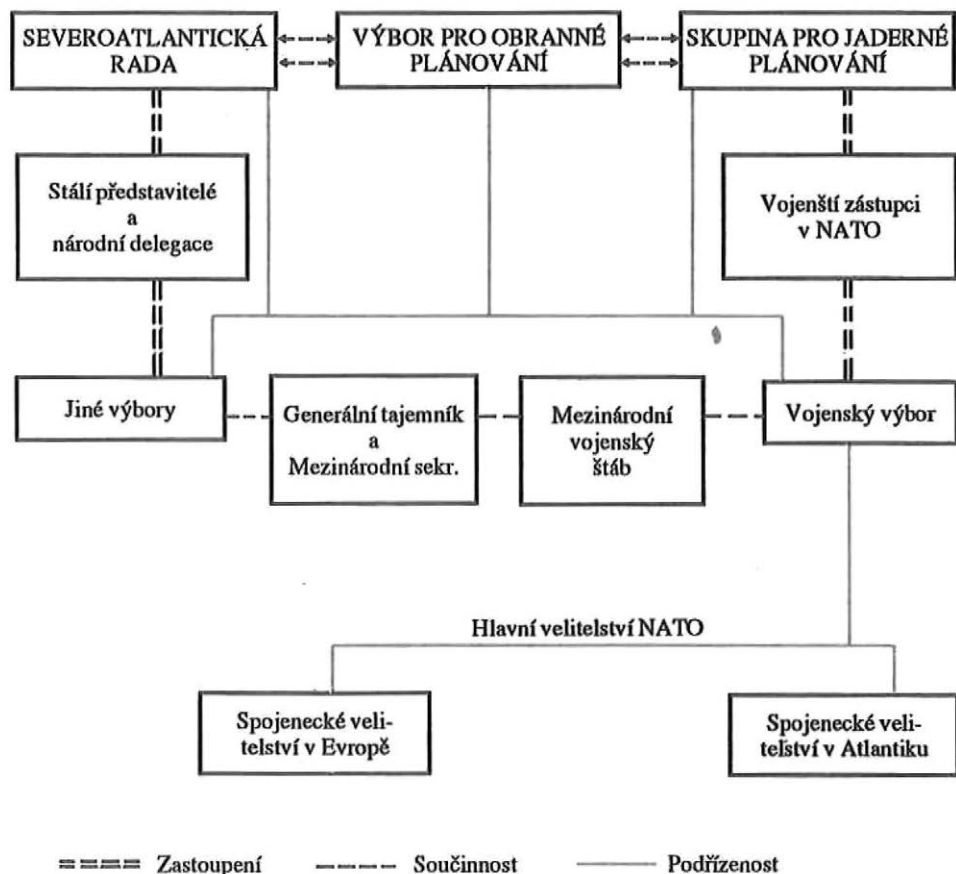
Nejdůležitějšími principy NATO v oblasti standardizace jsou:

- Při všech aktivitách se berou v úvahu dopady standardizace (ovlivňuje činnost členských států při rozvoji společných operačních postupů, při kooperaci ve výzkumu a vývoji, nákupu vojenské techniky a jejího zabezpečení během zařazení ve výzbroji).
- Souhlas států se standardy a jejich zavádění jsou dobrovolné (souhlasem státy potvrzují vůli příslušný standard zavést).
- Minimálním obvyklým stupněm standardizace je interoperabilita.
- Pokud to je možné, jsou používány existující civilní a vojenské standardy.
- Duplikace činností se minimalizuje pomocí konzultací, styčných orgánů a výměnou informací mezi standardizačními orgány. Koordinačním orgánem je Skupina pro standardizaci NATO (NSG).
- Standardy používají dohodnutou terminologii.
- Standardizační činnost není izolovaným subjektem, ale základním prvkem celého procesu vytváření efektivních ozbrojených sil.

◆ Stupně standardizace

V NATO jsou definovány čtyři stupně standardizace:

- Slučitelnost (compatibility) - schopnost dvou či více celků nebo komponentů vojenské techniky a materiálu existovat nebo fungovat ve stejném systému či prostředí bez vzájemného rušení.
- Vzájemná operační součinnost (interoperability) - schopnost systémů, jednotek nebo sil poskytnout služby a přijmout služby od ostatních systémů, jednotek nebo sil a využít tuto výměnu služeb k efektivní společné činnosti.
- Zaměnitelnost (interchangeability) - stav, kdy dva, nebo více předmětů (celků) mají takové funkční a fyzikální charakteristiky, že jsou ekvivalentní co do výkonu i trvanlivosti a jsou schopny být vyměněny jeden za druhý bez úprav předmětu, případně okolních předmětů (s výjimkou seřízení).

Obr. 1: Civilní a vojenská struktura NATO

- Stejnost (commonality) - stav, kdy skupiny jednotlivců, organizací nebo států používají společnou doktrínu, procedury nebo výzbroj.

V praxi je možné, aby různé prvky vojenské techniky, nebo struktury ozbrojených sil byly na různém stupni standardizace. K dosažení efektivity vynaložených prostředků je důležité při zadávání požadavků určit minimální stupeň standardizace, který splní daný cíl.

◆ Oblasti standardizace

Činnosti, kterých se standardizace týká, lze zahrnout do jedné ze tří oblastí:

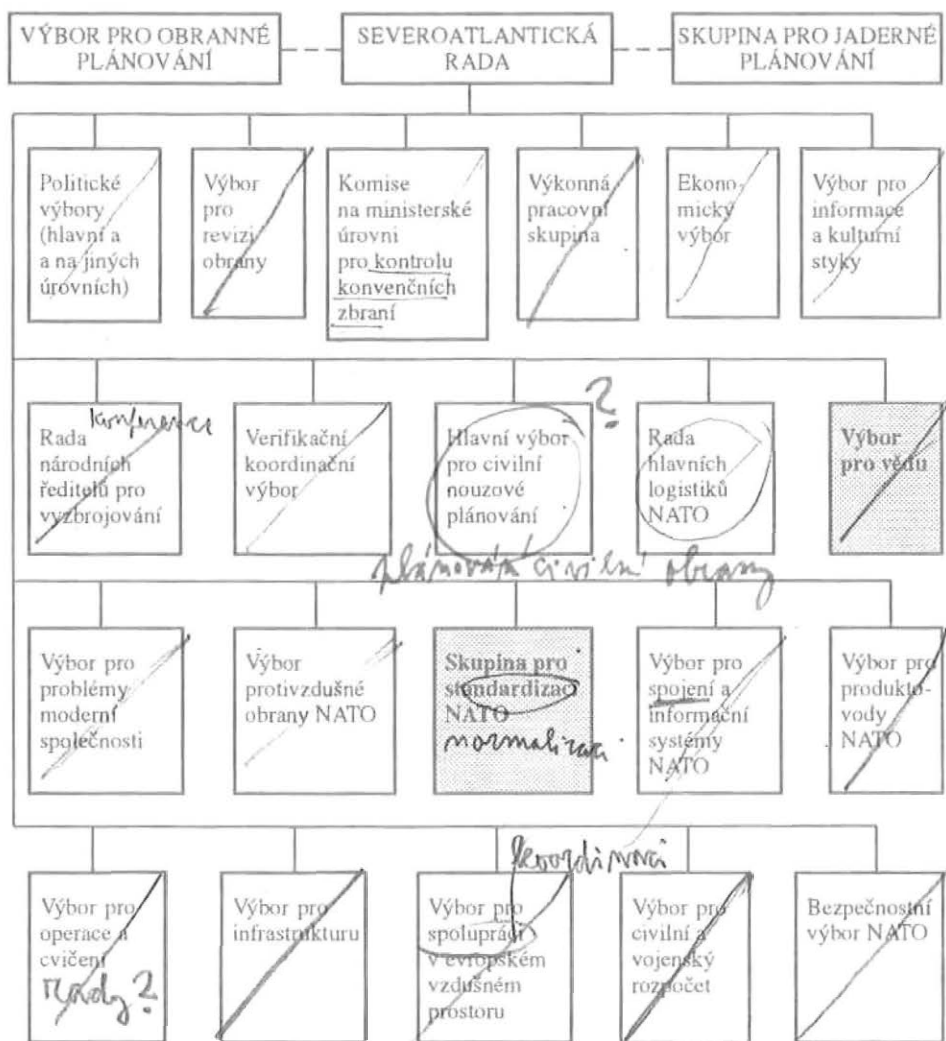
- **Operační standardy** - postihují současnou, nebo budoucí vojenskou praxi, postupy a formáty. Mohou se aplikovat mj. na koncepci, taktiku, techniku, logistiku, výcvik, organizace, hlášení, formáty, mapy a nákresy. Vypracování těchto standardů spadá do kompetence Vojenského výboru (MC).
- **Materiálové standardy** - postihují vlastnosti současného, nebo budoucího materiálu. Zahrnují kompletní systémy (včetně zbraňových systémů) a zabezpečují systémy vedení, řízení, spojení, podsystémy, skupiny, náhradní díly, materiály a spotřební materiály (včetně munice, paliva, proviantu, zásob a spotřebních náhradních dílů). Vypracování většiny těchto standardů spadá do kompetence Rady národních ředitelů pro vyzbrojování (CNAD).
- **Administrativní standardy** - postihují především terminologii používanou v operační a materiálové oblasti. Zahrnují též standardy, které usnadňují administrativu NATO v oblastech bez přímé vojenské aplikace.

STRUKTURA NATO Z HLEDISKA STANDARDIZACE

V NATO není standardizační činnost řízena jedním orgánem. Zabývá se jí řada orgánů civilní i vojenské struktury, ale jen některé z nich vypracovávají návrhy standardizačních dokumentů, např. standardizační dohody (STANAG) a spojenecké publikace (AP) - viz obr. 1.

■ Civilní struktura

Ačkoli téměř všechny výbory Severoatlantické rady mohou mít standardizační činnosti, pouze dva se přímo podřekují na ní. Jsou to Rada národních ředitelů pro vyzbrojování a Skupina pro standardizaci NATO. Skupina pro standardizaci NATO byla ustanovena v polovině 80. let jako mezinárodní instituce, s jejíž pomocí mohou členské státy zlepšit koordinaci a sladěnost činností různých institucí zapojených do standardizační činnosti - viz obr. 2. Rada národních ředitelů pro vyzbrojování odpovídá za standardizační činnosti v materiálové oblasti. Organizační strukturu této rady znázorňuje obr. 3., kde úkoly plní prostřednictvím čtyř hlavních skupin, čtyř rámcových skupin a dalších, včetně podskupin, které se nezabývají pouze standardizací, ale je součástí jejich práce. Týká se to především hlavních skupin pro vyzbrojování vojenského námořnictva, pozemního vojska a vojenského letectva a skupiny tří druhů ozbrojených sil pro spojení a elektroniku. Tyto hlavní skupiny mají několik organizačních jednotek včetně podskupin, které řeší úkoly do podrobností. Kromě hlavních skupin se standardizací zabývá i skupina pro akviziční praxi a rámcové skupiny,

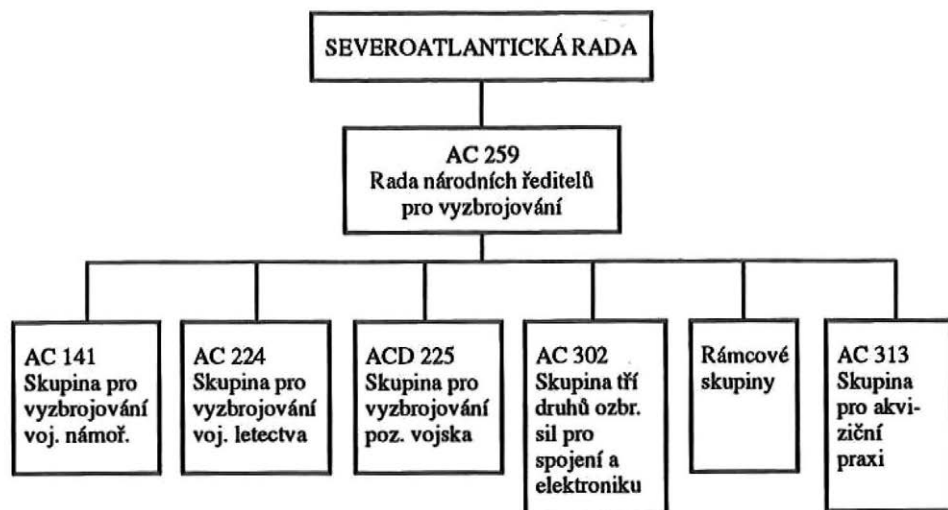
Obr. 2: Hlavní výbory Severoatlantické rady

kteří pracují mj. na materiálové standardizaci a inženýrské praxi, kodifikaci, řízení kvality a na různých aspektech bezpečnosti týkajících se munice a výbušnin.

■ Vojenská struktura

Do standardizační činnosti jsou z vojenské struktury NATO trvale zapojeny pouze Vojenská agentura pro standardizaci (MAS) a Spojenecká agentura pro interoperabilitu datových systémů (ADSIA). Vojenskou strukturu NATO znázorňuje obr. 4. ADSIA

zabezpečuje pro Vojenský výbor rozvoj interoperability a příslušných informačních systémů pro konzultace, velení a řízení.

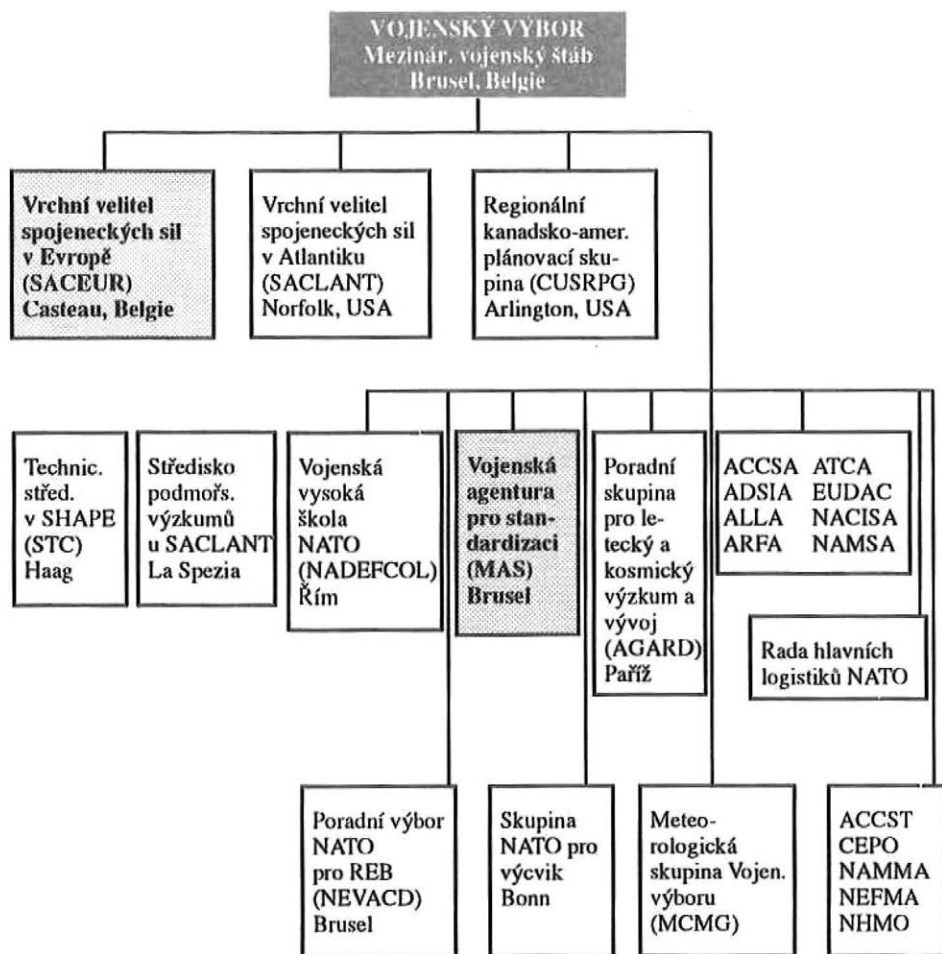

Obr. 3: Organizační struktura Rady národních ředitelů pro vyzbrojování z hlediska standardizace

■ Připravované organizační změny

Standardizační činnosti v NATO jsou velice rozmanité. Na nižších úrovních je do nich zapojeno velké množství pracovních skupin (kolem 200). Opakujícím se problémem je zajistit, aby standardizační činnost odpovídala požadavkům a aby byla v celém spektru koordinována a sladěna.

Alespoň částečně se pokouší splnit tuto úlohu Skupina pro standardizaci NATO. V poslední době se uvažuje o vytvoření Agentury NATO pro standardizaci. Tato agentura by vznikla ze štábů MAS, Mezinárodního štábu NATO (IMS) a Mezinárodního sekretariátu (IS), které nyní pracují na standardizační oddělení. Byla by centrálním orgánem, kterým by byly sladovány a koordinovány všechny standardizační výstupy. Vytvoření agentury by mohlo být přínosem, zvláště pokud bude spojeno s další iniciativou spočívající v doplnění standardizačních cílů, vycházejících zdola (bottom-up), podněty z nejvyšší úrovně řízení, tzn. z periodických zasedání ministrů. Tyto nové koncepce by v případě realizace měly vést k větší účinnosti práce orgánů zodpovědných za standardizační aspekty činnosti NATO.

Obr. 4: Vojenská struktura NATO

VOJENSKÁ AGENTURA PRO STANDARDIZACI

Vojenská agentura pro standardizaci (MAS) je hlavní agenturou Vojenského výboru zabývající se vypracováním standardizačních dohod především z operační oblasti. Je podřízena Mezinárodnímu vojenskému štábu, tzn. je součástí vojenské struktury NATO. Působnost MAS je stanovena Vojenským výborem.

◆ Úkoly agentury

Vojenská agentura pro standardizaci rozvíjí standardizaci podle směrnic stanovených Vojenským výborem s cílem zvýšit celkovou operační účinnost (operational effectiveness) ozbrojených sil NATO. Tato agentura má velké množství konkrétních úkolů, které patří do následujících hlavních oblastí:

- **Standardizační dohody** - vypracování, ratifikace, vyhlášení a posuzování standardizačních dohod ve vzájemném spojení a koordinaci s hlavními veliteli NATO a dalšími orgány Aliance.
- **Terminologie** - řízení terminologického programu NATO a údržba slovníku termínů a definic používaných Aliancí.
- **Procedury** - stanovení procedur pro vypracování, přípravu, vydání a aktualizaci standardizačních dohod a spojeneckých publikací, zavázané pro všechny orgány NATO zapojené do standardizace.
- **Evidence** - udržování úplné evidence platných standardizačních dohod a spojeneckých publikací, zrušených dohod a publikací a zamítnutých standardizačních návrhů.
- **Předkládání dokumentů** - např. příprava a předložení Vojenskému výboru ke schválení ročního programu a zprávy.

◆ Organizační struktura

Předsedou této agentury je dvouhvězdičkový generál z některého druhu ozbrojených sil, zvolený obvykle na tři roky Vojenským výborem ze seznamu kandidátů navržených členskými státy. Současně zastává funkci asistenta ředitele Správy pro vyzbrojování a standardizaci v IMS (Assistant Director of Armaments Division in the IMS). Téměř všechny standardizační dohody a spojenecké publikace jsou rozšiřovány s jeho podpisem, a to bez ohledu na místo, kde byly vypracovány. Též odpovídá za koordinaci standardizačních návrhů společných pro všechny druhy ozbrojených sil. Organizační strukturu agentury znázorňuje obr. 5.

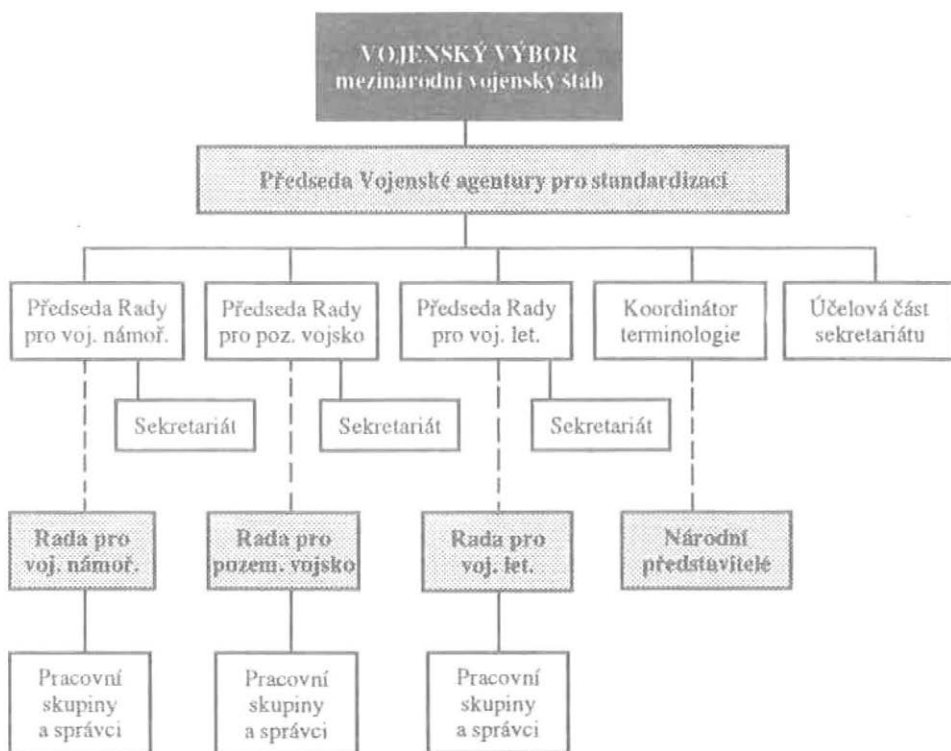
◆ Rady pro druhy ozbrojených sil

Rady pro druhy ozbrojených sil (SB), tj. Rada pro pozemní vojsko, Rada pro vojenské letectvo a Rada pro vojenské námořnictvo jsou jádrem Vojenské agentury pro standardizaci. Zodpovídají za včasné a správné posouzení a vypracování spojeneckých dohod. Členy rady jsou představitelé všech členských států NATO, s výjimkou Islandu, který nemá armádu a Lucemburska, jehož zájmy zastupuje Belgie. V radách jsou představitelé hlavních velitelství NATO (MNC), ale ne jako plnoprávní členové. Rozhodovací pravomoc mají pouze členské státy. Rady jsou stálé orgány. Zpravidla zasedají jednou za měsíc v některém z členských států. Jsou řídicími skupinami ve struktuře Vojenské agentury pro standardizaci. Přijímají návrhy k ověření, zahajují standardizační činnost, zadávají úkoly, řídí zpracování a rozhodují, zda je standardizační dohoda dostatečně propracována, aby mohla být vyhlášena. Pravidelně revidují každý standardizační dokument a je-li třeba, nařizují jeho aktualizaci. Rady pro druhy ozbrojených sil jsou orgány Vojenského výboru pro standardizaci,

kteří jsou oprávněny vydávat úkoly, týkající se standardizace, ostatním příslušným orgánům NATO.

◆ Pracovní skupiny

Pracovní skupiny (WP) jsou koncovými, ale v některých směrech nejdůležitějšími orgány Vojenské agentury pro standardizaci. Jsou vytvářeny a dle potřeby rušeny příslušnou radou pro druhy ozbrojených sil. Skládají se ze skupin expertů vysílaných na základě dobrovolnosti s pověřením, aby pracovali v určité oblasti. Pracovní skupiny pod vedením příslušné rady pro druhy ozbrojených sil provádějí náročnou detailní práci při vytváření dohody ze standardizačního návrhu. Tyto skupiny zasedají ve štábu NATO obvykle po dobu jednoho týdne jednou za rok. Zasedání poskytují příležitost pro dokončení dohod, projednání nových a revizi existujících návrhů a jsou též užitečné pro výměnu informací.

Obr. 5: Organizační struktura Vojenské agentury pro standardizaci

◆ Koordinátor terminologie

V mnohonárodní alianci, jako je NATO, je důležitým problémem vypracování a používání jednotné terminologie. Za terminologický program NATO odpovídá koordinátor terminologie. (Terminology Coordinator) se svým štábem. Procedura začíná předložením terminologických návrhů členskými státy, nebo orgány NATO. Návrhy jsou nejdříve prodiskutovány a odsouhlaseny v oddělených skupinách expertů z anglicky a francouzsky mluvících států a pak se dokončují na společné konferenci. Potom jsou odsouhlasené definice zahrnuty do spojenecké administrativní publikace *Slovník termínů a definic NATO* (AAP - 6 - NATO Glossary of Terms and Definitions) a do jeho speciálních dodatků. Protože terminologie patří do stálé agendy pracovních skupin MAS, koordinátor terminologie s nimi úzce spolupracuje. Jeho štáb průběžně zpracovává dvojjazyčný thesaurus, který má velký význam především pro vyhledávání v automatizovaných bázích dat.

◆ Pracovní metody

Na začátku procesu konkrétní standardizační práce MAS je vymezení činnosti, předmětu, o které má např. orgán NATO, nebo některý stát představu, že ji je třeba standardizovat dohodou, která by byla oficiálně vyhlášena a zahrnuta do národních dokumentů a která by přispěla k interoperabilitě ozbrojených sil NATO. Tak vzniká standardizační návrh.

Na základě počátečního přezkoumání návrhu příslušná rada pro druhy ozbrojených sil buď:

- zamítne návrh,
- vrátí jej tvůrci k upřesnění,
- souhlasí s jeho postoupením členským státům a velitelstvím NATO k ověření.

Při ověřování je návrh pečlivě zkoumán jak ve státech NATO, tak na velitelstvích NATO s cílem zjistit, zda existuje skutečná potřeba nové standardizační dohody. V kladném případě je stanovena priorita jejího vypracování. Pak následují další postupy, a to:

- posouzení všech vyžádaných odpovědí,
- studijní fáze, končící předběžným konceptem STANAG,
- ratifikační proces (trvá obvykle 4 měsíce),
- v případě, dojde-li k zásadním námitkám, může rada pro druhy ozbrojených sil rozhodnout, že správce nebo pracovní skupina vytvoří další ratifikační koncept,
- když sekretariát rady pro druhy ozbrojených sil zjistí, že dohodu ratifikoval dostatečný počet členských států, doporučí radě vyhlášení STANAG (konečné rozhodnutí učiní rada).

* * *

Pokud rada pro druhy ozbrojených sil rozhodne, že doporučí standardizační dohodu k vyhlášení, je dohoda předána k vyhlášení předsedovi Vojenské agentury pro standardizaci. Standardizační dohoda obsahuje ratifikační a implementační údaje. Každý členský stát příslušné radě pro druhy ozbrojených sil předává implementační údaje, včetně národních dokumentace, do které bude standardizační dohoda začleněna.

-red-